

Wniosek o ubezwłasnowolnienie składa się zawsze do sądu okręgowego właściwym dla miejsca, w którym miejsce zamieszkania lub miejsce pobytu ma osoba, która ma zostać ubezwłasnowolniona. Co istotne, od wniosku o ubezwłasnowolnienie należy uiścić opłatę stałą tj. 100 zł. Można tego dokonać, robiąc przelew na konto danego sądu lub poprzez zakup opłaty sądowej w formie znaku sądowego, co czyni się w kasie sądu.

Ważne: wzór wniosku o ubezwłasnowolnienie jest dostępny na naszej stronie internetowej, prowadzonej pod adresem www.fundacjaiv.pl, w zakładce „wzory pism procesowych”.

■ Jakie są przykładowe sytuacje uzasadniające ubezwłasnowolnienie?

Jedną z najczęstszych przyczyn wnioskowania o ubezwłasnowolnienie jest choroba psychiczna, zatem jeśli w sytuacji zdiagnozowania lub istnienia dużego prawdopodobieństwa ciężkich chorób psychicznych jak np. schizofrenii, psychozy, nasilonych zaburzeń obsesyjno-kompulsywnych itp. to wniosek o ubezwłasnowolnienie może być uzasadniony i sąd może się do niego przychylić.

Kolejną częstą przyczyną ubezwłasnowolnienia jest niedorozwój umysłowy – niepełnosprawność umysłowa. Taki stan opisuje się jako zaburzenie rozwojowe polegające na znacznym obniżeniu ogólnego funkcjonowania intelektualnego, któremu towarzyszy deficyt w zakresie zachowań adaptacyjnych. Co istotne, takie zaburzenia mogą być wrodzone lub powstałe np. w wyniku wypadku lub wraz z rozwojem chorób, a także np. w przypadku osób starszych, w podeszłym wieku, które cierpią na zespół otępienny. Zatem w sytuacji, gdy osoba nie potrafi się poprawnie komunikować, nie zachowuje się adekwatnie do wieku, wtedy wniosek o uzasadnienie może zostać uznany.

Następną przesłanką żądania ubezwłasnowolnienia są choroby związane z uzależnieniem tj. alkoholizm, narkomania, hazard itp.- ubezwłasnowolnienie alkoholika, narkomana itp. Najczęściej tego typu choroby wiążą się także z trwonieniem majątku i podejmowaniem niekorzystnych finansowo decyzji, gdyż celem osób uzależnionych jest jedynie zaspokojenie uzależnienia. W przypadku, gdy osoba uzależniona nie chce podejmować się leczenia, wypisuje się z placówek leczniczych na własne żądania, a do tego nadal nadużywa alkoholu lub innych substancji to żądanie ubezwłasnowolnienia powinno zostać uznane przez sąd.

Przepisy prawne wymagają, aby osoba, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, została zbadana przez biegłego lekarza psychiatrę lub neurologa, a także psychologa. Opinia sporządzona przez wymienionych specjalistów oprócz oceny stanu zdrowia psychicznego lub zaburzeń psychicznych albo rozwoju umysłowego osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona, powinna zawierać umotywowaną ocenę zakresu jej zdolności do samodzielnego kierowania swoim postępowaniem i prowadzenia swoich spraw, uwzględniającą postępowanie i zachowanie się tej osoby.

Postępowanie dowodowe powinno ustalić przede wszystkim stan zdrowia, sytuację osobistą, zawodową i majątkową osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, rodzaj spraw wymagających prowadzenia przez tę osobę oraz sposób zaspokajania jej potrzeb życiowych. Należy pamiętać, że ubezwłasnowolnienie nie ma charakteru dożywotniego. W razie poprawy stanu psychicznego ubezwłasnowolnionego, sąd może zmienić ubezwłasnowolnienie całkowite na częściowe, łagodząc tym samym wiążące się z nim skutki. W sytuacji odwrotnej, a mianowicie pogorszenia stanu zdrowia, sąd może zmienić ubezwłasnowolnienie częściowe na całkowite. Co istotne, sąd uchylony ubezwłasnowolnienie, gdy przyczyny, dla których je orzeczono ustaną.

■ Kiedy można wystąpić z wnioskiem o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia?

Zgodnie z Kodeksem cywilnym, Sąd uchylony ubezwłasnowolnienie, gdy ustaną przyczyny, dla których je orzeczono. Może to uczynić zarówno na wniosek, jak i z urzędu. W razie poprawy stanu psychicznego ubezwłasnowolnionego, Sąd może również zmienić ubezwłasnowolnienie całkowite na częściowe, a w razie pogorszenia się tego stanu – zmienić ubezwłasnowolnienie częściowe na całkowite.

Ważne: w myśl stanowiska Sądu Najwyższego „Uchylenie ubezwłasnowolnienia może nastąpić w przypadku gdy ustaną przyczyny, dla których je orzeczono. Ma to miejsce w sytuacji, kiedy utrzymywanie ubezwłasnowolnienia uczestnika przestało być celowe i potrzebne ze względu na istotną poprawę jego stanu zdrowia, co powoduje, że odpada tym samym jedna z materialnoprawnych przesłanek ubezwłasnowolnienia i wówczas zdezaktualizowane ubezwłasnowolnienie podlega uchyleniu – także z urzędu. Ze względu na dotkliwość skutków ubezwłasnowolnienia, Sąd Najwyższy, podkreślił, że możliwość wszczęcia postępowania z urzędu staje się obowiązkiem, kiedy tylko sąd poweźmie wiarygodną informację, iż stan zdrowia ubezwłasnowolnionego poprawił się na tyle, że uzasadnia sprawdzenie aktualności dotychczasowego orzeczenia w tym przedmiocie.

www.fundacjaiv.pl

ul. Ratuszowa 11
03-450 Warszawa

KRS: 0000742253

Fundacja Inter Vivos

Telefon: +48 575 747 146
Facebook: Fundacja Inter Vivos

e-mail: biuro@fundacjaiv.pl
www.fundacjaiv.pl

Fundacja Inter Vivos
z siedzibą w Warszawie

Z poradnika prawnego
dowiedz się m.in.:

Czym jest
ubezwłasnowolnienie i jakie
są jego rodzaje?

Czym jest
ubezwłasnowolnienie
całkowite?

Czym jest
ubezwłasnowolnienie
częściowe?

Jakie są prawa i obowiązki
opiekuna prawnego
i kuratora?

Kto może wystąpić
z wnioskiem
o ubezwłasnowolnienie?

Jakie są przykładowe
sytuacje uzasadniające
ubezwłasnowolnienie?

Kiedy można wystąpić
z wnioskiem o uchylenie
lub zmianę
ubezwłasnowolnienia?

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Poradnik prawny nr 3/2023

Ubezwłasnowolnienie i jego skutki

Fundacja Inter Vivos z siedzibą w Warszawie informuje, iż w ramach zawartej umowy z Powiatem Zielonogórskim realizuje zadanie publiczne polegające na prowadzeniu, w 2023 r., punktu nieodpłatnej pomocy prawnej, a także edukacji prawnej. Przedmiotowe zadanie jest realizowane w oparciu o ustawę o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 945) i jest finansowane jest ze środków Ministerstwa Sprawiedliwości przekazanych Fundacji przez Powiat Zielonogórski.

■ Czym jest ubezwłasnowolnienie i jakie są jego rodzaje?

Ubezwłasnowolnienie jest pozbawieniem zdolności do czynności prawnych osoby najbliższej, podyktowane jego interesem i troską o zdrowie. Natomiast zdolność do czynności prawnej przysługuje każdej osobie od ukończenia pełnoletności oraz oznacza, iż osoba może dokonywać czynności prawnych tj. składać oświadczenia woli, zaciągać zobowiązania. Warto wskazać, iż ubezwłasnowolnienie ustanawia się w szczególnych sytuacjach tj. z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii. Instytucja ubezwłasnowolnienia ma na celu zabezpieczyć interes osoby, która swoimi działaniami może działać na swoją, ale także innych niekorzyść. Ubezwłasnowolnienie osoby nie powoduje, że nie może zawrzeć umowy, jednak zawarta przez nią umowa staje się nieważna.

W kodeksie cywilnym wyróżniamy dwie możliwości ubezwłasnowolnienia:

- całkowite;
- częściowe.

■ Czym jest ubezwłasnowolnienie całkowite?

Stosownie do art. 13 § 1 kodeksu cywilnego osoba która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem. Konsekwencją ubezwłasnowolnienia całkowitego jest natomiast to, że osoba całkowicie ubezwłasnowolniona nie posiada zdolności do czynności prawnych (art. 12 k.c.).

Ważne: ze względu na daleko posuniętą ingerencję w sferę praw osobistych osoby fizycznej, w razie jej ubezwłasnowolnienia całkowitego w orzecznictwie Sądu Najwyższego rygorystycznie podchodzi się do wykładni przesłanek ubezwłasnowolnienia wskazanych w art. 13 § 1 k.c. Podkreśla się m.in. że istnienie choroby psychicznej lub innej wskazanej w art. 13 § 1 k.c. przyczyny nie jest przesłanką wystarczającą do orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego. Musi jej jeszcze towarzyszyć powiązana z tymi przyczynami niemożność kierowania swoim postępowaniem przez osobę fizyczną, której wniosek dotyczy. Przy czym przez pojęcie „niemożność” rozumie się brak świadomego kontaktu z otoczeniem oraz brak intelektualnej oceny swojego zachowania i wywołanych w nim następstw.

Orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu całkowitym powinno następować tylko wtedy, gdy ochrony interesu osoby fizycznej nie da się zapewnić w stopniu właściwym przy zastosowaniu innych normatywnych instytucji ochronnych, w tym przykładowo instytucji ubezwłasnowolnienia częściowego. Należy bowiem wcześniej rozważyć, czy ochrona interesów osoby objętej wnioskiem w takich postępowaniach jest możliwa przy zastosowaniu instytucji prawnych, które w mniejszym stopniu ingerują w sferę jej dóbr osobistych i praw.

Ważne: osoba całkowicie ubezwłasnowolniona nie może m.in. подарować lub sprzedać swojego majątku, nie może niczego wartościowego kupić, wynająć mieszkania, zobowiązać się do wykonania jakiegoś dzieła lub zlecenia, nie może przyjmując darowizny lub sporządzić testamentu.

Ważne: dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie sąd ustanawia opiekuna prawnego!

■ Czym jest ubezwłasnowolnienie częściowe?

W myśl art. 16 § 1 k.c. ubezwłasnowolnienie częściowe może być orzeczone wobec osoby pełnoletniej z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw. Warunkiem orzeczenia ubezwłasnowolnienia częściowego jest w odróżnieniu od ubezwłasnowolnienia całkowitego wymóg osiągnięcia pełnoletności. Ponadto, możliwość ubezwłasnowolnienia częściowego jest uzależniona od wystąpienia wspomnianych chorób bądź zaburzeń psychicznych, które nie uzasadniają ubezwłasnowolnienia całkowitego, ale powodują potrzebę pomocy przy prowadzeniu spraw osoby, która ma być ubezwłasnowolniona.

Ważne: pod pojęciem „pomocy w prowadzeniu jej spraw” należy rozumieć reakcję na konkretną potrzebę w określonej sytuacji, a nie podejmowanie wszelkich działań, zarówno prawnych, jak i faktycznych, które wyprzedzałyby wolę ubezwłasnowolnionej osoby.

Celem omawianej instytucji nie jest zastępcze działanie, lecz pomoc w takim działaniu. Zgodnie ze stanowiskiem zaprezentowanym przez Sąd Najwyższy „prowadzenie spraw” obejmuje nie tylko podjęcie czynności prawnych, ale także wykonywanie czynności faktycznych dotyczących osoby ubezwłasnowolnionej. Skutkiem ubezwłasnowolnienia częściowego jest ograniczenie zdolności do czynności prawnych osoby ubezwłasnowolnionej oraz ustanowienie dla niej kuratora.

Ważne: dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie sąd ustanawia kuratora!

■ Jakie są prawa i obowiązki opiekuna prawnego i kuratora?

Opiekun prawny osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie zostaje powołany do ochrony jej interesów osobistych i majątkowych, dlatego dokonuje tych czynności, tak by były prawnie skuteczne. Jego podopieczny może dokonywać tylko drobnych czynności dnia codziennego, jak bieżące zakupy, usługi (np.

fryzjerskie). Zadaniem opiekuna jest dbanie o to, aby ubezwłasnowolniony miał środki do życia, a w razie ich braku, powinien dochodzić dla niego odpowiednich świadczeń. Musi zadbać, aby miał zapewnioną opiekę lekarską, by sobie nie szkodził i nie stwarzał zagrożenia dla innych osób. Przy tym do obowiązków opiekuna nie należy ponoszenie jakichkolwiek nakładów i wydatków na rzecz podopiecznego.

Zadaniem kuratora jest opieka nad majątkiem i sprawami życiowymi osoby częściowo ubezwłasnowolnionej. Podobnie jak opiekun prawny, ma dbać o to, aby jego podopieczny miał środki do życia, zapewnioną opiekę lekarską, ale nie jest zobowiązany do ponoszenia jakichkolwiek nakładów i wydatków na rzecz podopiecznego. Osoba częściowo ubezwłasnowolniona ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Potrzebuje pomocy przy prowadzeniu swoich spraw, ale jej stan nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego. Może zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych, decydować o bieżących sprawach życia codziennego, jak zakupy, rozporządzać zarobkiem oraz dokonywać czynności dotyczących przedmiotów oddanych tej osobie do swobodnego użytku. Nie może natomiast samodzielnie zaciągać zobowiązań oraz rozporządzać swoimi prawami. Wymagana jest do tego zgoda ustanowionego kuratora. Do reprezentowania podopiecznego i zarządzania jego majątkiem kurator jest uprawniony tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi.

Ważne: sąd opiekuńczy przyznaje, na żądanie opiekuna lub kuratora, stosowne wynagrodzenie. Pokrywane jest ono z dochodów lub majątku osoby, dla której opiekun lub kurator jest ustanowiony. Jeśli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie pokrywane jest ze środków publicznych i wypłacane przez ośrodek pomocy społecznej.

Opiekunem lub kuratorem może zostać osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, czyli pełnoletnia, nie ubezwłasnowolniona oraz korzystająca z pełni praw publicznych (ograniczenie orzeka sąd wobec sprawców przestępstw). Kandydat powinien cieszyć się nieposzlakowaną opinią, stanem zdrowia pozwalającym na pełnienie funkcji opiekuna lub kuratora oraz nie może być karany za przestępstwo popełnione umyślnie. Ustanowienie opiekuna i kuratora następuje postanowieniem sądu opiekuńczego, przed którym składa się przyrzeczenie. Sąd wydaje tzw. zaświadczenie, stanowiące dowód uprawnień względem ubezwłasnowolnionego.

■ Czym jest ubezwłasnowolnienie i jakie są jego rodzaje?

W kręgu osób uprawnionych do zgłoszenia wniosku o ubezwłasnowolnienie znajdują się:

- małżonek osoby, której wniosek dotyczy;
- jej krewni w linii prostej;
- rodzeństwo;
- przedstawiciel ustawowy;
- prokurator.